

KRONIKA WĘGIERSKA
NA POCZĄTKU WIEKU XII
I KRONIKA CZESKA
NA POCZĄTKU WIEKU XI

W ŁACIŃSKIM JEZYKU PISANE:
Z TŁUMACZENIEM NA POLSKI JEZYK

KRONIKA WĘGIERSKA

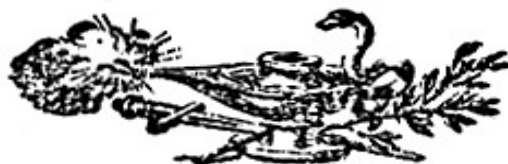
NA POCZĄTKU WIEKU XII.

KRONIKA CZESKA

NA POCZĄTKU WIEKU XI.

W ŁACIŃSKIM JĘZYKU PISANE : Z TŁUMACZENIEM NA
POLSKI JĘZYK.

Z RĘKOPISMOW ROŻNYCH BIBLIOTEK.

W WARSZAWIE,

DRUKIEM N. GLUCKSBERGA,

KSIĘGARZA I TYPOGRAFA KRÓL. WAR. UNIWERSYTETU.

1 8 2 3

Seria: BIBLIOTEKA TRADYCJI SŁOWIAŃSKIEJ Nr 37

Redaktor serii: Andrzej Sarwa

Projekt okładki: Juliusz Susak

Na okładce: *Beda Venerabilis* (około 725),
licencja *public domain*,
źródło: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:St.Bede.jpg>

Wolno drukować.
Warszawa dnia 25 Marca 1823 Roku
J.K. Szaniawski

Drukowano nakładem JO Xiążęcia Imci Czartoryskiego, Senatora Woiewody Królestwa Polskiego, Męża zgromadzającego gorliwie zabytki Literatury i Dzieiów Narodowych i udzielającego ich uprzemie: z Którego zbioru Rękopismów wypisany text łaciński Kroniki Węgierskiej następujący.

Copyright © 2016 by Wydawnictwo „Armoryka”

Wydawnictwo ARMORYKA
ul. Krucza 16
27-600 Sandomierz
tel. 15 833 21 41
e-mail: wydawnictwo.armoryka@interia.pl
<http://www.armoryka.pl/>

ISBN 978-83-8064-136-5

KRONIKA WĘGIERSKA.

WSTĘP TEOMACZA.

NARÓD Hunnów, mówi Annonym Węgierski, niema nic wspólnego z narodem Hungarów, prócz że iedni i drudzy mienią się pochodzącemi od Magoga Syna Jafetowego. Hungarowie przybywszy do Pannonii w kilka wieków po Hunnach, korzystali z gminnego mniemania (iakoby byli Rodakami tamtych) dla postrachu Słowian, i dla przeciagnienia do swoiéy strony Hunnów pozostałych w Transylwanii pod nazwiskiem Sikulów.

Roku 373. gdy Valens Cesarz zatrudniony był poskramianiem Isaurów, i na wojnę z Persami gotował się, Hunnowie Naród nieznaný przeprawiwszy się przez Morze Azowskie, rzucili postrach na wszystkie narody z téy strony Donu mieszkające, które w krótce po rzekę Dunay podbili: Nieprzestając na tém, przeprawiali się ku końcowi wieku IV. za Dunay i często Prowincye Rzymskiego

Państwa naieźdźali i łupili: w piątym Wieku przyszli do téj potęgi i przewagi, że Cesarze sprzymierzali się z nimi i roczną daniną pokóy okupowali:

R. 433. *Attyla* i *Buda* objęli panowanie nad tym narodem po stryiu swoim. Teodozyusz W. odnowił z nimi pokóy i daniny rocznéj siedmset funtów złota postąpił. Tym sposobem zabezpieczeni ze strony Państwa Rzymskiego, przedsięwzięli podbić wszystkie Narody Scytyyskie, i wiele narodów północnych pokonali; o którzy wyprawie gdy nie masz szladu w Historji, Rozdział pierwszy niniejszego Rękopismu może poczęści zastąpić ten niedostatek.

Z śmiercią *Attyli* R. 454. Monarchia Hunnów upadła, los Państwa Jego i całego narodu opisuje Tworczy w Historji Węgierskiej w tych słowach.

« *Attyla* miał synów Sześćdziesiąt
 « dwóch, pomiędzy któremi znakomi-
 « tszemi byli *Chaba* ze Siostry *Hono-*
 « ryusza Cesarza, i *Aldaryk* z *Krumhel-*
 « dyny Xiężniczki Niemieckiej spłodze-
 « ni. Po śmierci *Attyli* wybuchnęła woj-
 « na domowa po między dwiema Syna-
 « mi, w której Hunnowie wyginęli po
 « większej części. *Chaba* z resztą nie-
 « dobitków, w liczbie piętnastu tysięcy,

« ustąpił do Grecyi do Cesarza Hono-
 « ryusza wuia swojego, gdzie przemie-
 « skawszy lat trzynaście, wrócił do Oy-
 « czyzny. Został żyjącego ieszcze dziada
 « swojego *Bendegus* zwanego; całe życie
 « niezapominał Pannonii, i rodzinie swo-
 « iéy zalecał ażeby do niéy powrócili :
 « mimo tego Hunnowie, którzy pozostali
 « byli w Pannonii, utrzymują że Chaba zo-
 « stał w Grecyi gdzie był zabity. »

Hungarowie przybyli do Pannonii oko-
 ło Roku 890. (1) Autor niniejszy niemówiąc
 nic o potomstwie Attyli, o klęsce i roz-
 sypce Hunnow ; nie wspominając o przy-
 byciu Hungarów do Pannonii, miesza na-
 końcu Rozdziału III. i łączy oba narody
 i Ich dziecie, czyniąc Geyzę czyli Jessego
 (Oyca S. Szczepana Króla Węgierskiego)
 Prawnukiem Attyli, których cztery wie-
 ki przedzielaia. Dla wyjaśnienia tego do-
 daemy, (iako wprowadzenie do Rozdziału
 IV.) ułamek z Rękopismu Swidzińskiego.

« Zimno i głód ruszyły Hungarów ze (2)
 « Scytyi dalszéy to iest z Moskwy, prze-

(1) Podług Nestora R. 388. podług Anonyma
 Węgierskiego R. 884. podług pism Gre-
 ckich R. 890.

(2) *Recessus Hungarorum de Scythia ulteriori
 seu Moscovia causa fuit paucitas et sterilitas
 Terrae quia fames semper urgebat terram
 eorum, frigusque excesivum illius Regionis.*

« chodzili przez Ruś i Tatry do Pannonii,
 « poinnażając ludem tanezcznym wojsko
 « swoje: pobili Ich wprawdzie Słowianie
 « na wstępie, lecz w powtornym boju, w
 « mieyscu gdzie teraz miasto *Hungwar* le-
 « ży, zwyciężyli Hungarowie z pomocą
 « Gotów (3) którzy im nawet część zie-
 « mi co byli na Słowianach zdobyli usta-
 « pili. Poległ Buda wódz Hungarów, zbu-

Ingressus autem illorum in Pannoniam fuit per Russiam et Tartariam ex quibus exercitum suum augmentaverant.

Primo tamen ingressi prostrati fuerunt per Slavos, Secundario vero ex eo quod Gothi illis prebuerant succursum, et partem Slavoniae, quam etiam occupaverant sub Slavis, illis dimiserant, triumpho contra Slavos potiuntur.

Et ibi Buda Dux Hungarorum fuit interfectus, et Sicambria desolatur, et civitas in alio loco situatur et nominatur nomine Principis Buda, quoniam Buda fuit Princeps Hungarorum qui multa praelia cum Slavis pro Pannoniis faciebat, et praelium fuit factum ubi est hodie Civitas Hungwar.

Frater vero suus in Alemania bella conficiebat dictus Hoynel Hunus a quo Civitas dicitur Hungwar hodie vero ex eodem nomine Hungari appellatur.

Et licet esset tacendum, tamen ne veritas gestorum obnubilaretur Magerones hoc est Hungari totam suam potentiam a Polonis habebant et extrahebant, et robore illorum semper pugnarunt: hodie enim et adhuc in lin-

« rzone miasto *Skambrią* a na inném
 « miejscu założono miasto *Budą* od Imie-
 « nia *Xiążęcia* tego nazwane : albowiem
 « *Buda* *Xiąże* *Hungarów* wiele dokazy-
 « wał walcząc ze *Słowianami* o *Pannonią*,
 « *Hoynel Hunus* brat jego walczył szczę-
 « śliwie w *Allemanii*, od Jego *Imienia* na-
 « zwano miasto *Hungwar*, a teraz i cały

guario Hungarico Poloni dicuntur *Langel* id est milites stipendarii, militares, pugnatōres optimi.

Praedicti ergo *Sicamberiam* hoc est hodie antiquam *Budam* fundaverunt. Fuit enim magna civitas et tribus annis in eadem stativa faciebant, et ex illa situm *Terrarum* aliarum explorabant.

Primo tamen pes Eorum *Terram* ipsam calcavit, et non aliorum, quam hucusque inhabitant.

Cerva autem una ipsos *Hungaros* in *Pannoniam* conducebat, qui semper illius vestigia fuerunt secuti, et non quievit donec in *Pannoniis*.

Fertur tamen quod primus ingressus eorum in *Pannonias* est causa venationis, ubi *Terram* considerantes esse bonam, remeantes adllexerunt totam eorum multitudinem et ingressi sunt eas.

Est tamen una opinio quod *Hungari* non permanebunt in *Pannonia* sicut nec *Turci* in *Terris* christianorum quas violenter possiderunt.

« Naród Hungarów od Imienia iego ma
« nazwisko (4).

« Luboby należało przemilczeć, lecz
« niemożna tłumić prawdy historycznéy,
« że Hungarowie całą potęgę mieli i za-
« ciągnęli od Polaków (5 i walecznością

Hungari seu Juhri de Terra Scythiæ Septentrionalissima juxta Oceanum Septentrionalem a Moscovia civitate Moscorum ad orientem et Septentrionem quinguentis milliaribus magnis Germanicis distante, de Juhra Terra conscenderunt et venerunt per terram planam ad Meridiem in Pannonias ubi nunc resident; sed iam christianissimi, qui olim Pagani atrocissimi et crudelissimi ferocissimique fuere.

Sub Dipoldo Principe Slavorum Hungari Pannonias receperunt et per duo miliaria a Sicamboria hoc est ab antiqua Buda primo campestraliter castramentati situantur.

Anno Domini 965. Huius christianitatis sunt aggressi nomen.

- (2) Czytam « z pomocą Polaków » o których iako mówi niżej) *chciałby przemilczeć.*
- (3) Anonim Węgierski zaś powie, że *Almus* wódz Hungarów, opanował zamek Hungar w Pannonii, postanowił Wodzem Narodu Arpada Syna Swoiego, którego od imienia tego zamku Xiążęciem Hungaryi a wojsko Hungarami nazwano.
- (4) Wyrazy te oznaczają Pisarza Polaka, patrz poprzedzającej przypis (3).

« Ich zawsze zwyciężali, przeto do dziś
 « dnia nazywają Polaków *Langel* w ię-
 « zyku Hungarskim, co znaczy wojsko
 « zaciężne, rycerzy i woioowników wale-
 « cznych. »

« Zburzywszy *Skambryą*, założyli te-
 « raźnieyszą Budę starą: było to wielkie
 « miasto, w którym przez trzy lata stali
 « zciągając się do ziemi którą teraz posia-
 « dają: z tego stanowiska przepatrywali
 « położenie innych krajów, najpierw
 « jednak tę ziemię, w której teraz mie-
 « szkają, nogi ich zdeptały.

« Prowadziła ich łania, za której szli
 « tropem, póki niespoczęła w Pannonii; (5
 « iakoż powiedają że polując przyszli pier-
 « wszy raz do tego kraju, gdzie znalazłszy
 « ziemię żyzną, pozostali, i zprowadziwszy
 « cały naród, osiedli: lecz powszechne
 « jest mniemanie że ani Hungarowie ani

(5 Podobnież krzyżownicy pod dowództwem
 Emiona R. 1096. gnali przed sobą kozę i
 gęś, którym coś Boskiego przyznawali: zwie-
 rzęta te na czele wojska postępując, wzbud-
 zały w niem iakoweś zaufanie i poszano-
 wanie.

« Turcy nieosiedzą się w ziemiach chrześcianom wydartych (6)»

Dopelnivszy co zdawało nam się w dziele ninieyszem między Rozdziałami III i IV. brakować, zostaje nam mówić o samémże dziele i jego Autorze.

Kronika ta iest nieznanym dotąd za-
bytkiem najdawnieyszich dzieiów Wę-
gierskich a po części i Polskich (za naj-
dawnieyszego bowiem dzieiopisa Węgier-
skiego Narodu uchodzi dotąd Annonym
Sekretarz Beli IV. Króla Węgierskiego).
Odkrył ją Joachim Lelewel pomiędzy Rę-
kopisnami starem Biblioteki Puławskiéy i
przepisał, który kopii za pozwoleniem Je-
go do tłómaczenia użyliśmy.

Niemasz śladu nazwiska Autora, przy-
znaiemy ją iednakże Chartvitiowski Bisku-
powi z następujących powodów, które pod
sąd czytelnika poddaiemy.

W zbiorze Pisarzy Węgierskich Schwand-
tnera znajduie się żywot S. Szczepana
Króla Węgierskiego przez Chartvitiusa
Biskupa napisany, któren iest z niniey-
széy kroniki po większék części od Roz. IV
do XII. przepisany. Wliście przypisnym

(6) Ostatnie słowa oznaczają że ten ułamek pisa-
ny przed zaszczerpieniem chrześcianstwa w
Hungaryi.

mówi Autor do Kolomana Króla Węgierskiego « Przedsiębioreę na Twóy rozkaz « dzieło, przewyższaiące siły moje; które « spaliłbym gdyby w niem cokolwiek nie- « przystoynego lub obraźliwego znaleźć « się miało » w wstępie zaś niezapowieda wcale (iakoby należało) że przedsiębierze pisać żywot i cuda Świętego, Żywot pierwszego Króla Hungaryi, któren wiarę chrześciańską rozkrzewiał i przeto Apostołem Hungaryi był nazwanym i t. p. ale namienia tylko o powołaniu Narodu Hungarów do wiary chrześciańskiéy. Oświadczenie takowe i wyrazy przyzwoitsze będąc kronice niż legendzie, mniemam przeto że list przypisny, do kroniki mnieyszéy należy, że ta musi bydź dziełem Chartvitiusa, z którego żywot S. Szczepana wybrany, zachowawszy list przypisny, któren tu przytaczamy.

LIST AUTORA DO KOLOMANA
KROLA WĘGIERSKIEGO (*)

Chartvitiusz Biskup z miłosierdzia Boskiego, powołany do usług Duchownych, Kolomanowi Królowi Panu swemu, szczęśliwego owego *Euge!* po najdłuższem życiu na wieki życzy.

NAYIAŚNIEYSZY KROLU!

Przedsiębioreę więc na Twój rozkaz Dzieło, od którego mnie dotąd nieudolność moja zrażała; albowiem znane mi nigdy dosyć oblicze *Pryscyana* Grammatyka, dziś w podeszłym wieku już tylko iakoby przezemgłę widzieć mogę: lecz uważając Władzę Wysokiej Dostojności Twojej, posłuszeństwo (ta pochodnia i perła cnot wszelkich) przemogło nieśmiałość wachającego się umysłu, i tём powodowany, po mimo przekonania o nieudolności moiej, odważam się rozpocząć. A ponieważ przedsięwzięcia w najlepszej chęci częstokroć zdawają się być zawiści nieprzyjemne, upraszam przeto najpokorniej W. K. Mci ażebyś dziełko ni-

(*) Koloman panował w Węgrzech od R. 1065. do R. 1114.

INCIPIT CRONICA HUNGARORUM

Juncta et mixta cum Cronicis Polonorum et Vita Sancti Stephani.

Domino suo Colomano Regi excellentissimo Chartuitius Episcopus Spirituale ministerium Dei benignitate adeptus, post hujus vitæ terminum illud Euge! precatur sempiternum.

Aggredior nunc opus Serenissime Rex jussu Tuo mihi demandatum, a quo hactenus ingenioli mei imperitia abhorruit: ob id præsertim quod Priscianus Grammaticus mihi olim sat bene perspectus et cognitus, procul a me digressus iam decrepito mihi, tanquam caligine quadam septus, faciem exhibet obscurissimam. Sed cum alia ex parte Dignitatis Tuæ attenderem authoritatem vicit tandem anxie mentis dubitationem omnem, virtutum omnium Lux et gemma obedientia, cujus forti præsidio fretus, tametsi mihi vires cernerem haudquaquam suppetere, oris inhoandi fiduciam suscepi. Cum sint autem plerumque invidiæ obnoxia, quæ bona animi fiducia geruntur, supplex oro Regiam sublimitatem Tuam, uti opusculi hujus suscipere ne gravetur Patrocinium, nec offendatur parum commoda dictione aut

nieysze w opiekę swoją przyiąć raczył, i mniéy wymownego wysłowienia, braku porządku, zamieszania rzeczy i czynów niezważał. Niespodziewam się żeby tu cożkolwiek nieprzystoynego lub obraźliwego znaleźć się mogło, i wołałbym one raczéy spalić, niżeli kogo obrazić.

Wreszcie ponieważ wszelkie dobro ze źródła miłosierdzia Boskiego spływa na Nas, niech mi się godzi w Imię Boskie dziełko ninieysze rozpocząć.

WSTĘP AUTORA.

Omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est descendens a Patre luminum. (1)

Naywiększego daru Stworzyciela Swiata (któren go dla zbawienia narodu ludzkiego wcieleniem, zmartwychwstaniem chwalebniém, i wniebowstąpieniem Pana Naszego Jezusa Chrystusa uszczęśliwić raczył) dostąpił także Naród Wschodni Hungarów, gdy ich Bóg najlaskawszy Jezus Chrystus, do wiary katolickiéy powołać raczył, lubo, nie w oyczyźnie własnéy, ale po odbytych dalekich wędrowkach i trudach, w obcém ziemi, to iest Słowiańskiéy.

(1) Jacob Cap. 1. ver. 17.

*ordinis et Rerum gestarum confusione,
Quod si occurrat quidpiam quod fœdam
habeat offensionem, malim Codicem igni-
bus absumi quam livoris materiam cui-
piam offerri. Et quia bona omnia ad
Nos ex Divina misericordia proficiscun-
tur, Ipsius munere sic libet opusculum
præsens auspicari.*

P R A E F A T I O A U T H O R I S

*Omne datum optimum et omne do-
num perfectum de sursum est descendens
a Patre luminum. Hujus Patris datum
optimum, post passionem et gloriosam
Resurrectionem et ascensionem Domini
nostri Iesu Christi, omnes Regiones pro-
veniens qui omnes homines vult salvos
fieri, ad Orientalem Hungarorum Regi-
onem usque defusum est, quos Iesus
Christus qui est Deus optimus, non in
propria Regione, in aliena quæ Sclavania
nominatur, post multos labores et erum-
nas ad fidem Catholicam mirabili sua
providentia vocare dignatus est.*

§ 1. Król Ich Aquila (2) zwany, zapanoszywszy się w złoto, srebro i drogie kamienie, zamożny w lud, trzody, ptastwo, zwierzynę, we wszystkie opływaiący roskosze, wzbił się do téy wyniosłości, że sobie zamierzył podbić pod swoje panowanie wszystkie królestwa i narody. Roskazał więc uzbroić się narodom podległym sobie, którzy zgromadzeni niezmiernie pole okryli. Wybrał sto Pułków z najwaleczniejszych i najzdolniejszych do boiu: lecz żeby Go snadź z przywiązania do dóstatków i siedlisk, tudzież z miłości żon i dzieci od przedsięwzięcia nieodwodzono, nikomu się nie zwierzył.

Za własnym tylko popędem odwagi i nieugiętyéj stałości, ruszył z woyskiem przeciwko Litwie, których od razu pokonał i kraj zniszczył Tych zwoiowawszy, poszedł do Scutyi (3) gdzie S. Brandanus (4) spoczywa, którą pod swoje panowanie zagarnął: (5) ztamtąd wszedł do Daków (6)

(2) *Aquilla* czyli Attila, Thile. Ethele.

(3) *Scutam intravit*. Adam Bremeński pod R. 1051 wspomina Naród *Scuti* których Aug: Lud. Schlözer mniema bydz *Czudy*.

(4) S. Brandanus kwitnął około R. 570. na Wyspie Scutii podług Trythemusza: bydz może rozumiano lub nazywano Wyspą kraj do którego przystęp morzem tylko mógł bydz znany. Beda *in Imagine mundi*, opisując wysp

§. 1. *Cum autem Rex eorum qui Aquila proprio nomine nuncupabatur esset locupletatus argento et auro et gemmis pretiosis, hominorumque animalium volucrum et bestiarum silvestrium maxima multitudine, ita ut delitiae mundi ex omni parte Ei affluerent, exaltatum est et elevatum cor Ejus et decrevit in animo suo ut omnia Regna terrarum et omnes nationes consurgeret et suo Imperio subjugaret. Exit edictum ab ipso ut omnes nationes super quas timor Ejus erat ad bellum validum parati et armati congregarentur, quod cum convenissent et innumerabiles campos onerassent elegit acies de viris strenuissimis et ad bella promptissimis, a nemine consilium disquirens ne quis sibi oppigratia, vel amore possessionum vel dolore uxoris aut puerorum suorum dissuaderet, sed cum probitate cordis sui et corporis constantia consilium iniens contra Lithuaniam a-*

-
- Cytra zwaną, przypadkiem odkrytą i wkrótce zapomnianą, powieada: że nieiaki *Brandanus*: był na téy wyspie, którego nazwisko iedną tylko literą różni się od *Brandanusa*.
 (5) *et suae potentiae suppeditavit* albo *reliquos suae dominationi subdidit*, należałoby raczèy tłómaczyć że przyłączył do swoièy potègi, czyli resztę zagarnął do woyska pod rozkazami

stoczył z nimi bój wielki, uciekających pozabiał resztę zajął pod moc swoją. Pozbierawszy w Dacyi okręty puścił się morzem do uścia rzeki Renu, a ruszywszy wiosłami po Renie przybył do Teutonii (7) i pod Kolonią miastem znakomitým oboz rozłożył.

§. II. O Zabójstwie iedynastu tysięcy Dziewic. (8)

W tym nadciągnęło XI. tysięcy dziewic, które odwiedziwszy progi ŚŚ. Apostołów Piotra i Pawła, powracały z Weronny. Straże Attyli niewidziawszy ieszcze nie-

sweni będącego : albowiem owych wieków Woioownicy czyli Naieznicy bardziéy zdobyczy ieńców i pomocników do dalekiéy wyprawy potrzebowali, niżeli ugruntowania panowania w zniszczonym kraju. Pomiędzy rozlicznemi Narodami które Attyla w téy wyprawie pociągnął z sobą lub zagarnął, możnaby liczyć Naród Słowiański, zwany *Wtranie*, o których powrocie od brzegów północnego morza do Pannonii oyczyzny swojej pisze Baszko we wstępie do kroniki Le-

cies movit, quos statim oppressit et omnem Terram vastavit; quibus subjectis Scutiam (ubi Sanctus Brandanus requiescit) intravit et suæ potentiae suppeditavit. Inde vero Daciam ingrediens cum ipsis conflictum habuit, quibus terga vertentibus multos occidit, reliquos suæ dominationi subdidit. Congregatis autem Carinis in Dacia mare ascendit, et ubi fluvius qui Rhenus dicitur mare intrat, per Rhenum erectis remis Theutonium, ingressus est: ad Coloniam civitatem egregiam veniens tentoria fixit.

II. De occisione XI. virginum millium.

Mox illi contra occurrunt XI millia virginum, visitatis liminibus Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli de Verona

chitów i Polaków; wędrowka ta wiele ma styczności z wyprawą Attyli.

- (6) O Dacyi Północney obszernie w *Historii Bolesława III.* na kar. 80.

Teuto nowie Naró.ł Germanow różny od Allemanów. Posadę Germanii i narodu Teutonów wyszczególnia Baszko w *kronice Lechitów i Polaków* na kar. 18. nazwiska Narodów zachowujemy podług Autora.

- (8) *XI Virginum millium* podług Serwiusa *Virgo* częstokroć znaczy osobę płci żeńskię

przyjaciół od wniścia swego do Almanii, zdziwione uwiadomili natychmiast Króla, któren ruszył woysko przeciwko dziewicom Chrystusowym, które poczęto zabiać. Mało już żywych zostawało, gdy Król zbliżywszy się do Urszuli chrześcijańskiéy dziewice, poznał że niebyła mężczyzną i rzekł: « Szlachetna Panno, gdybyś była ostrze-
 « gła przez Posły Maiestat nasz królewski
 « o szczęśliwém swoim tu zbliżaniu się,
 « Lud Twój niepoginałby był tak okru-
 « tnie od moich żołnierzy; ale ponieważ
 « się to z niewiadomości zdarzyło, prze-
 « stań już smucić się stratą towarzyszek
 « swoich, pociesz się raczém, połączmy się
 « małżeństwem, będziesz królową nad
 « wszystkimi królestwami » Błogosławio-
 na Urszula odpowiedziała » Psie beze-
 « cny, okrutniku i zuchwalcze! Ja jestem
 « oblubienica króla cesarskiego (9) Ty
 « smok drapieżny pożerający chrześcian!
 « brzydzę się tobą iak diabłem » Wzgar-
 dzony Król w obliczu Woyska swojego
 niezniermie się rozgniewał, i kazał ją i re-

bez różnicy wieku i stanu: niektórzy znalazłszy w starożytnych pismach Litery XI. M. V. czytała Undecim Martires Virgines i utrzymują że Ich tylko iedenaste znalazło się.

venientium: quas cum vidissent perterriti sunt custodes, et celeriter nuntiant Regi, quia nondum aliquis perturbaverat post quam allemaniam intraverat. Rex et acies subito territi contra virgines Christi exierunt et eas cedere cœperunt. Cum autem fere omnes cesæ fuissent, et Rex ipse ad virginem christianam Ursulam appropinquasset, et Eam intuitus fuisset, et quod virgo non vir esset cognovisset, dixit ad Eam » O si ad nostram Regiam
 « Magnificentiam tam Tua nobilis vir-
 « ginitas nuntium direxisset, et nobis Tu-
 « um gloriosum adventum significasset, nun-
 « quam nostrum militum ferocitas Tuas
 « acies occidisset: unde quia hoc per i-
 « gnorantiam factum est, noli de Tuis col-
 « legis tristari, sed magis consolare, quia
 « mihi copulaberis et Regina omnium Re-
 « gnum eris » Cui respondens Beata Ur-
 « sula dixit » Inique canis ferox et au-
 « dax! Ego Regi Cæsaris copulata sum:
 « Te autem qui est Draco iniquus vo-
 « rans christianos ut Diabulum despi-
 « cio. » Quod cum vituperatum coram

(9) Ego Regi Cæsaris copu'ata, Urszula Córka Dionnota Xiążęcia w Brytannii, oblubienica Conona Xiążęcia u Gallów, którego Maxym Cesarz, w nadgrode przysług, Królem Armoryki czyli Brytanii mnieyszey postanowił.

szte dziewic pościnać. Jedna z nich Kor-
dula zwana, utaiła się pomiędzy trupami,
lecz widziawszy że Jezus Chrystus, otoczony
Światłością i Aniołami przyśpiewu-
jącymi, zstąpił o północy i pozabierał do
Nieba dusze S. Urszuli i wszystkich SS.
Dziewic, gorzko się rozkwiliła, żałując że
od towarzyszek odłączoną została; przeto
skoro się, rozedniało, podniosła się którą
postrzegliży ieden z pogan, uciął ićy głowę.

§. III. O Zwycięstwach Króla Aquili.

Z Kolonii ruszył z wojskiem do Au-
stryi (10) walczyć z Królem Teutońskim,
którego pokonawszy, wszedł do Apulii (11)
gdzie stoczył bój z Normandami i Fran-
kami, których zwyciężywszy pod moc
swoią podgarnął. Potém przebył góry, i
wszedłszy do Lombardy (kraiu płaskiego,
zabudowanego miastami, przyozdobione-
go murami i wieżami naywyższemi) zni-
szczył go, mury porozrzucił, wieże po

(10) *Movit ad Austriam* Austrazya.

(11) *Apuliam ingressus* Apta Julia, miasto Apt.

exercitu suo se cognovisset, Rex iratus vehementer, decollari Eam percepit cum reliquis virginibus suis. Una autem cui nomen erat Cordula inter funera viva latitabat. Cum autem media nox esset, descendit Jesus Christus cum luce clara et Angelis canentibus, et deportavit animam Sanctæ Ursulæ et animas Sanctarum Virginum ad Regna Cœlorum. Quod cum vidisset Sancta Cordula, lachrymari cœpit amarissime, quod Sodales suas dereliquisset: mane autem facto statim surrexit, et per funera deambulare cœpit, quod cum vidisset quidam Poganus, gladio caput Eius amputavit.

§. III. De victoria Aquilæ Regis.

Movit autem de Colonia tentoria sua ad Austriam, et ibi pugnavit cum Rege Theutonico: quo devicto Apuliam ingressus est: ibi cum Normandis et Francigenis pugnam habuit, et eos devincens suæ magnitudini subjugavit. Post hoc montes pertransiens, Lombardiam planam terram inveniens, civitatibus multis repletam, muribus ornatam, turribus altissimis decoratam, terram vastavit, mures dissipavit, Turres confregit: pro iniquitate autem tali Plaga Dei appellatus est. Totum autem mundum peragrare volens, et

wywracał. Za które niegodziwości biczem Bożym przezwany został.

Zamierzywszy sobie okrzyć Świat cały, i Państwo Rzymskie zagarnąć, wysłał przodem część woyska przeciw Rzymowi (12) a Sam postępował z groźną potęgą. Na pierwszym noclegu gdy spał w łóżku, pokazał mu się Posłaniec Święty (13) mówiący » Jezus Chrystus Pan i Bóg zaka-
« zuię ci (14) wchodzić po nieprzyjaciel-
« sku do Rzymu Miasta Świętego, gdzie
« Apostołów moich ciała spoczywają!
« wroc się raczcy i ukarz zdrayców, któ-
« rzy wyrzekłszy *niehcemy Królow! sami*
« *się będzim rządzić!* zamordowali okru-
« tuie Kazimierza Króla Słowiańskiego i
« Chrwacyi, wybrańca moiego, któren żył
« i służył mi Duszą i Sercem. Pozwolę z
« czasem potomstwu Twemu odwiedzić
« Rzym z pokorą, i obdarzę wieczną koró-
« ną (15) » To powtorzywszy Anioł zni-
knał (16)

(12) Tworc pisze że Attyla wysłał część woyska pod dowodztwem Zoarda którzy Apulię i Kalabrię złupili. v

(13) *Angelus Sanctus* « Angelus ab agyos latine nuntius, Angelorum vocabulum: ut dicit Gregorius 1) nomen est officii non naturæ, nam Sancti illi Cælestis Patriae spiritus tunc solum sunt Angeli cum per eos aliqua nuntiantur. « *Catholicon.* »

SPIS TREŚCI

KRONIKA WĘGIERSKA	II
KRONIKA CZESKA	92